

Katarzyna Duda-Gromada

CHARAKTERYSTYKA RUCHU TURYSTYCZNEGO WOKÓŁ WYBRANYCH ZBIORNIKÓW RETENCYJNYCH W POLSCE

Zarys treści: Ruch turystyczny jest zjawiskiem o charakterze społeczno-ekonomicznym. W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele jego definicji i klasyfikacji. W pierwszej części artykułu przedstawiono wybrane z nich, w drugiej zaś – wyniki własnych badań sondażowych, które przeprowadzono z turystami nad zbiornikami Solińskim i Tresna. Na tej podstawie dokonano charakterystyki ruchu turystycznego wokół badanych zbiorników pod względem długości pobytu, wykorzystanego środka lokomocji oraz rodzaju bazy noclegowej, motywów przyjazdu i pochodzenia turysty.

Słowa kluczowe: turysta, ruch turystyczny, zbiornik Solina, zbiornik Tresna

Key words: tourists, tourist traffic, Solina Reservoir, Tresna Reservoir

Ruch turystyczny jest zjawiskiem społeczno-ekonomicznym o złożonym charakterze. Zagadnienie to można omawiać na różne sposoby, definiować oraz dokonywać niezliczonych klasyfikacji w zależności od przyjętego kryterium. Ponieważ w literaturze przedmiotu istnieje bogactwo definicji oraz klasyfikacji, w niniejszej pracy zaprezentowano tylko niektóre z nich.

Ruch turystyczny, jak pisze A. Kowalczyk (2001), jest to przestrzenne przemieszczanie się ludzi, które jest związane z dobrowolną i czasową zmianą miejsca pobytu, środowiska i rytmu życia. Podobnie jest definiowany *turysta*. Według Głównego Urzędu Statystycznego jest to osoba, która znajduje się dobrowolnie i czasowo poza miejscem stałego pobytu i środowiskami, które są związane z codziennym rytmem życia. Nieco odmiennie definiuje to pojęcie Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz Światowa Organizacja Turystyki (Tab. 1). Obie te organizacje wprowadzają termin *odwiedzający*. Organizacja Narodów Zjednoczonych dzieli odwiedzających na turystów i wycieczkowiczów. Rozróżnieniem jest czas pobytu w danym miejscu (turyści powyżej 24 godzin, wycieczkowicze poniżej). Światowa Organizacja Turystyki natomiast dokonuje bar-

Tab. 1. Pojęcie „turysta” wg wybranych organizacji

Table 1. The concept of “tourist” as used by selected organisations

Organizacja Narodów Zjednoczonych United Nations Organisation	Światowa Organizacja Turystyki World Tourism Organisation
Odwiedzający: / Visitors: - turyści / tourists - wycieczkowicze / excursionists (sameday visitors)	Odwiedzający: / Visitors: - międzynarodowi / international turyści / tourists odwiedzający jednodniowi / sameday visitors - krajowi / domestic turyści / tourists odwiedzający jednodniowi / sameday visitors Inni podróżni / Other travellers

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gołębski 2002

Source: own study based on Gołębski 2002

dzień szczegółowego podziału, włączając pochodzenie odwiedzających, i dzieli ich na międzynarodowych i krajowych. Kryterium rozróżniającym turystów i odwiedzających jednodniowych jest liczba wykorzystanych noclegów: do grupy turystów zalicza się osoby, które korzystają z co najmniej jednego noclegu w wybranej miejscowości, a do odwiedzających jednodniowych zalicza się osoby niekorzystające z noclegów. Ponadto Organizacja wyróżnia, obok odwiedzających, *innych podróżnych*. Kryteria odróżniające odwiedzających od innych podróżnych to: ich podróż powinna się odbywać do miejscowości znajdującej się poza codziennym otoczeniem danej osoby, długość pobytu danej osoby w odwiedzanej miejscowości nie powinna przekraczać 12 kolejnych miesięcy, a główny cel wizyty powinien być inny niż zarobkowanie w odwiedzanym miejscu.

W literaturze przedmiotu jest wiele klasyfikacji ruchu turystycznego. Najczęstsze kryteria podziału według różnych autorów przedstawia tabela 2.

Czas pobytu, wykorzystywany środek lokomocji czy rodzaj zakwaterowania to kryteria powtarzające się u wszystkich wymienionych autorów. Bardzo ważnym zagadnieniem w zrozumieniu zachowania turystów są motywy wyjazdu. Biorąc pod uwagę cel wyjazdu, W. W. Gaworecki (2007) dzieli turystykę na: wypoczynkową, kulturalną, sportową, towarzyską, związaną z gospodarką, związaną z polityką. A. Kowalczyk (2001) natomiast ze względu na motywy wyjazdów turystycznych wyróżnia turystykę: wypoczynkową, poznawczą (krajoznawstwo), uzdrowską, miejską, ekologiczną (ekoturystykę), handlową, kongresową i religijną.

Należy podkreślić, że podziały te nie są rozłączne i zarówno motywacje, jak i pewne formy zachowań mogą pojawiać się w różnych typach turystyki.

Celem artykułu jest charakterystyka ruchu turystycznego wokół wybranych karpaccich zbiorników retencyjnych. Wybrano dwa zbiorniki – Solina i Tresna. Obydwa zbiorniki zostały oddane do użytku pod koniec lat 60. XX w. biornik Solina, w województwie podkarpackim, powstał na rzece San, a jego powierzchnia wynosi ok. 21 km², zbiornik Tresna natomiast znajduje się w województwie śląskim, został zbudowany na rzece Soła, a jego powierzchnia wynosi 10 km². Głównymi celami bu-

Tab. 2. Kryteria podziału ruchu turystycznego wg wybranych autorów

Table 2. Tourist traffic classification criteria, based on selected authors

M. A. Ananiew	W. I. Azar	W. W. Gaworecki
<ul style="list-style-type: none"> - cel wyjazdu / travel destination - czas pobytu / length of stay - miejsce zakwaterowania / accommodation - charakter pobytu / purpose of stay - używany środek lokomocji / mode of transport 	<ul style="list-style-type: none"> - miejsce pobytu / place of stay - stopień aktywności turystów / degree of tourist activity - cel wyjazdu / travel purpose - sposób organizacji / travel arrangements - różnice w intensywności przemieszczeń turystycznych / differences in intensity of tourist relocation - czas pobytu / length of stay - używany środek lokomocji / mode of transport - rodzaj zakwaterowania / type of accommodation 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba uczestników / number of participants - wiek uczestników / age of participants - czas pobytu / length of stay - pora roku / season of the year - rodzaj zakwaterowania / accommodation type - środek transportu / mode of transport - oddziaływanie na bilans płatniczy kraju / effect on the country's balance of payments - rodzaj finansowania / type of financing - zakres oddziaływania urzędowego / scope of official effect - aspekt socjologiczny / sociological aspect - sposób zorganizowania podróży / travel arrangements - zachowanie się w podróży / travel behaviour

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kowalczyk 2001 i Gaworecki 2007

Source: own study based on Kowalczyk 2001 and Gaworecki 2007

dowy zbiorników była ochrona przeciwpowodziowa, produkcja energii elektrycznej oraz rekreacja, a w przypadku zbiornika Tresna również zaopatrzenie w wodę (www.imgw.pl).

Wielkość ruchu turystycznego (na podstawie noclegów) wokół zbiorników według danych Głównego Urzędu Statystycznego przedstawia tabela 3. Na szczególną uwagę zasługuje gmina Solina, w której wielkość ruchu turystycznego waha się od 40 do prawie 70 tysięcy, w odróżnieniu od pozostałych gmin, gdzie wynosi kilka tysięcy. Ponadto widać dużą różnicę między gminami nad poszczególnymi zbiornikami. W przypadku zbiornika Tresna wielkość ruchu turystycznego w obydwu gminach jest podobna, z przewagą liczby turystów w gminie Żywiec. Nad zbiornikiem Solina natomiast ruch turystyczny w gminie Solina jest dużo większy niż w gminie Czarna. Jest to spowodowane prawdopodobnie większym dostępem gmin Solina i Żywiec do zbiornika, a tym samym większą atrakcyjnością obszaru. Poza tym na terenie gminy Solina znajdują się obiekty hydrotechniczne, takie jak zapora i elektrownia wodna, które w znacznym stopniu są obiektem zainteresowań turystów.

Tab. 3 Korzystający z noclegów ogółem (I-XII) w gminach nad badanymi zbiornikami w latach 2000-2006

Table 3. Total (Jan-Dec) number of people staying at tourist facilities in counties near selected reservoirs from 2000 to 2006

Zbiornik / reservoir	Gmina / commune	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Solina	Solina	39996	42646	49193	49634	41577	65780	68958
	Czarna	6168	3957	3760	3086	1340	323	6147
Tresna	Żywiec	12221	7175	6548	5713	7281	6368	7289
	Łodygowice	9061	4662	4122	4946	4899	5227	5330

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

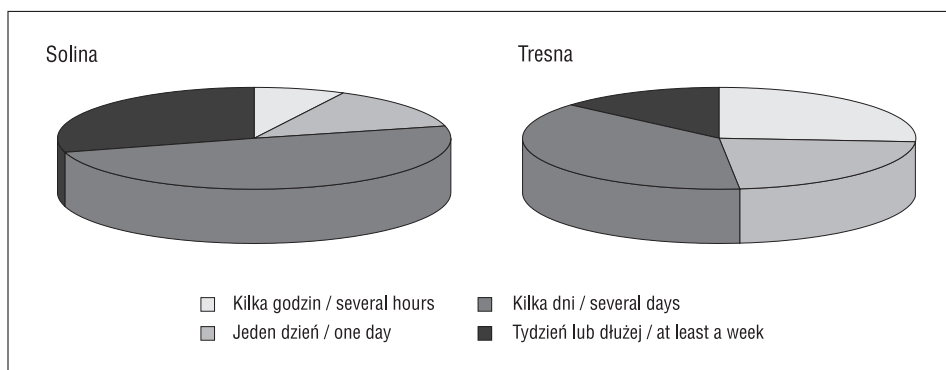
Source: own study based on www.stat.gov.pl

Do scharakteryzowania ruchu turystycznego na omawianym obszarze posłużą wyniki badań sondażowych, które zostały przeprowadzone wśród turystów w lipcu 2006 roku. Ich celem było zebranie informacji o specyfice ruchu turystycznego oraz opinii turystów na temat atrakcyjności obszaru. Ankiety przeprowadzono w bliskim sąsiedztwie zbiorników. Nad Soliną przebadano 205 osób, nad Tresną 200. Kwestionariusz ankiety składał się z 12 pytań zamkniętych i 4, które wchodziły w skład tzw. metryczki. W artykule dokonano analizy odpowiedzi na 5 pytań zamkniętych. Wyniki analizy pozwalają na charakterystykę ruchu turystycznego nad zbiornikami. Wśród badanej grupy występuje mała przewaga kobiet (Solina – 55% Tresna – 54%), zdecydowana większość to osoby między 20 a 40 rokiem życia, bardzo mało jest osób powyżej 60 lat (Solina – 0,5%, Tresna – 2%). Wykształcenie wyższe nad zbiornikiem Solińskim deklaruje 30% respondentów, a średnie 41%, natomiast nad zbiornikiem Tresna odpowiednio 45% i 38%.

Ruch turystyczny nad badanymi zbiornikami różni się pod względem czasu pobytu. Nad Soliną większość respondentów (prawie 80%) można zaliczyć do turystów, czyli osób korzystających przynajmniej z jednego noclegu, natomiast nad Tresną niespełna 50% to wycieczkowicze, czy odwiedzający jednodniowi, którzy w danym miejscu spędzają najwyżej jeden dzień i nie korzystają z noclegu (Ryc. 1).

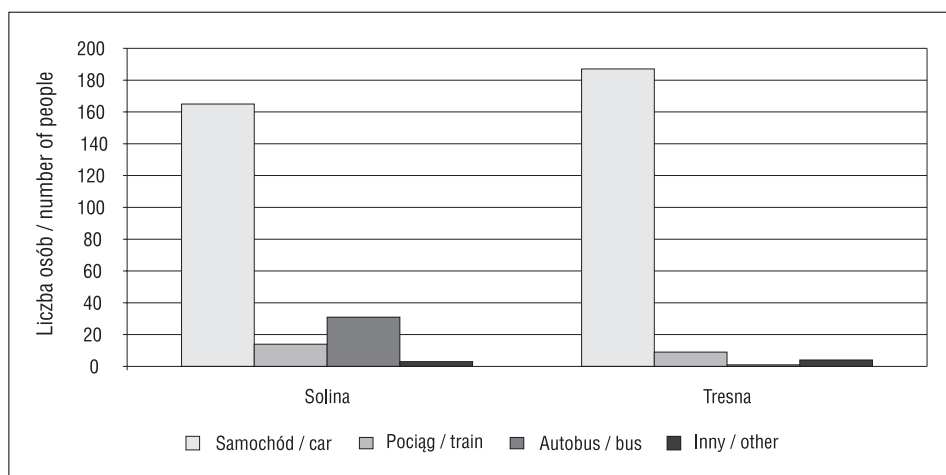
Z punktu widzenia wykorzystanego środka lokomocji ruch turystyczny wokół obydwu zbiorników jest podobny. Zdecydowana większość respondentów wykorzystwała do tego celu samochód (Solina – 80,5%, Tresna – 94,4%). Poza tym wskazywano pociąg, autobus i inne środki lokomocji (Ryc. 2). Wśród nich dominował autostop (respondenci nie zaliczyli tego do kategorii samochodu), a ponadto rower i skuter.

Rodzaj zakwaterowania to kolejne kryterium w charakterystyce ruchu turystycznego. Można zauważyć różnicę między respondentami nad zbiornikiem Solińskim i Tresna (Ryc. 3). Nad pierwszym z nich zdecydowana większość nocuje w kwaterach prywatnych i agroturystycznych oraz w hotelach i pensjonatach, nad drugim natomiast dominują noclegi na campingach i w domkach letniskowych. Na uwagę zasługuje kategoria „inne”. Wśród nich respondenci podawali najczęściej noclegi u rodziny, a nad zbiornikiem Tresna dodatkowo jacht oraz własny dom.

Ryc. 1. Długość pobytu nad zbiornikami Solina i Tresna

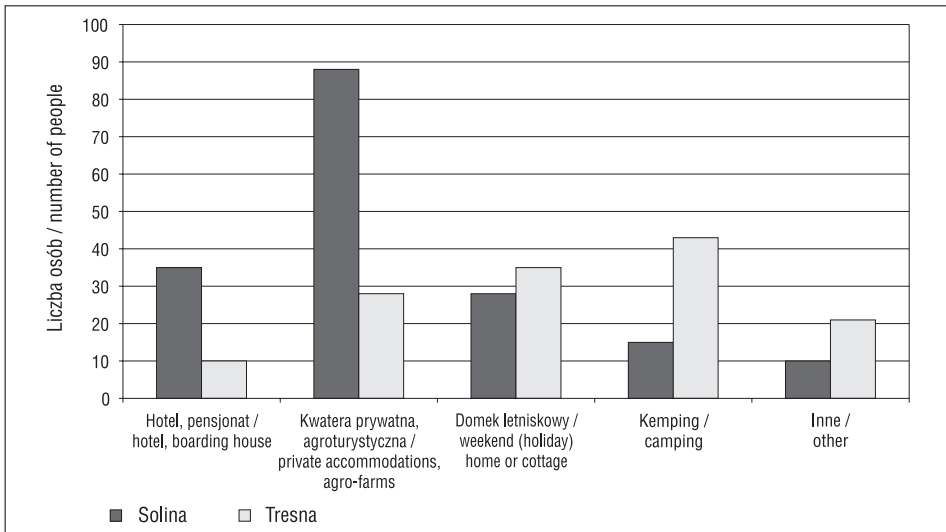
Figure 1. Length of stay near the Solina and Tresna reservoirs

Ryc. 2. Wykorzystywane rodzaje środków lokomocji

Figure 2. Mode of transportation

Według A. Kowalczyka (2001) szczególne znaczenie mają badania, których celem jest poznanie potrzeb i motywacji turystów. Najczęściej spotykanymi formami wypoczynku aktywnego nad sztucznymi zbiornikami są turystyka i krajoznawstwo, ale znaczenie ma również rekreacja bierna (Zwoliński 1992). Potwierdza to analiza odpowiedzi ankietowanych osób na pytania dotyczące przyczyn wyboru danego miejsca. Można stwierdzić, że nadrzędnym celem wyjazdu jest wypoczynek. Bliskość gór była jednym z głównych powodów przyjazdu zarówno nad zbiornik Solina, jak i Tresna

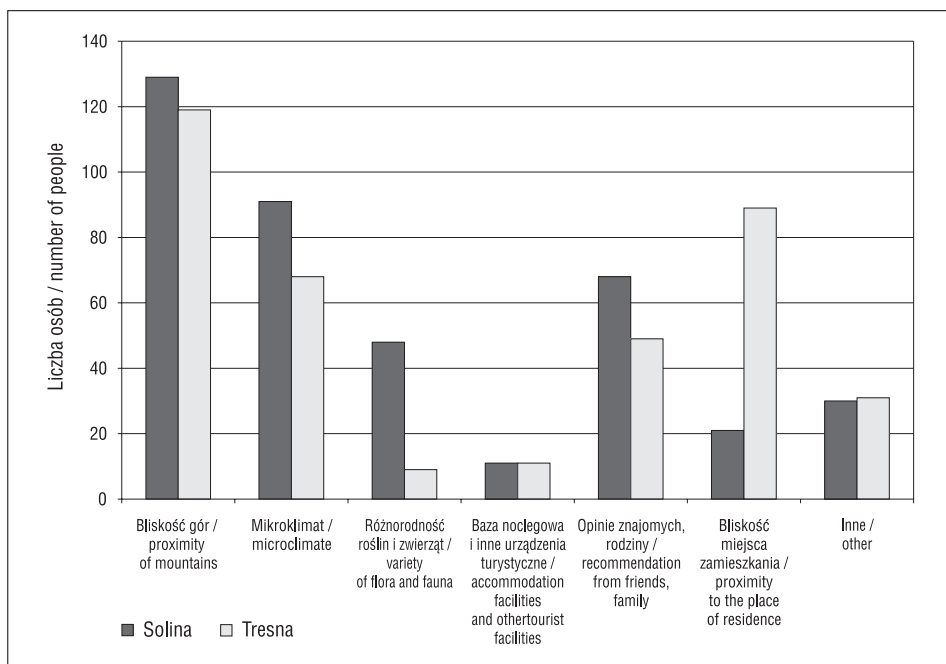

Ryc. 3. Wykorzystywane rodzaje bazy noclegowej

Figure 3. Types of accommodation facilities chosen by tourists

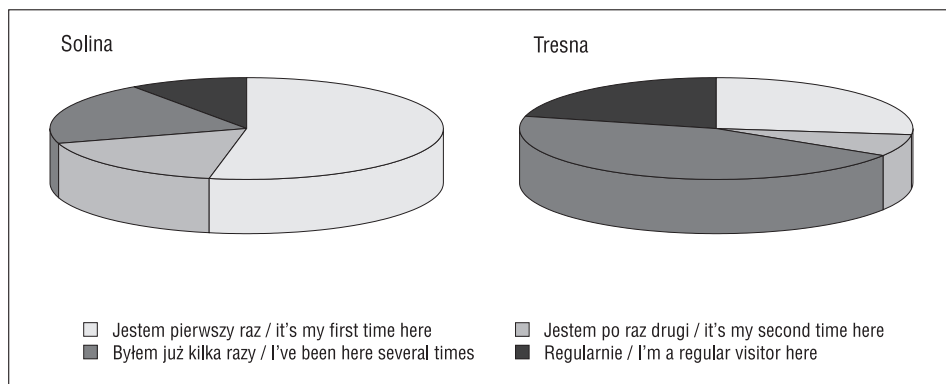
(Ryc. 4). W przypadku Soliny istotne znaczenie miał również mikroklimat, opinie znajomych i rodziny oraz różnorodny świat roślin i zwierząt. Niektórzy wskazywali także bliskość miejsca zamieszkania lub bazę turystyczną. Kategorię „inne” zaznaczyło 30 osób, a wśród nich najczęściej wymieniano bliskość wody, sąsiedztwo gór i jeziora, chęć zobaczenia nowego miejsca, a nawet przypadek czy sentyment. Nad zbiornikiem Tresna obok bliskości gór duże znaczenie przy decyzji o wyjeździe miała bliskość miejsca zamieszkania. Niespełna 70 osób wskazało mikroklimat jako ważny czynnik oraz opinie rodziny i znajomych. Stosunkowo niewielką rolę odgrywa różnorodność świata roślin i zwierząt oraz baza turystyczna. W kategorii „inne” respondenci nad Tresną zwracali uwagę na paralotniarstwo i żeglarstwo, a poza tym na spokój i ciszę, obecność gór i wody jednocześnie, posiadanie własnego domu oraz przypadek.

Różnice w ruchu turystycznym nad obu zbiornikami wynikają m.in. z ich znaczenia w kształtowaniu kierunków wyjazdów mieszkańców najbliższych terenów oraz ze specyfiki i charakteru wyjazdu. Wśród ankietowanych osób nad zbiornikiem Tresna 23,5% mieszka w Bielsku-Białej, poza tym duża część pochodzi z Górnego Śląska. W związku z tym bliskość miejsca zamieszkania miała duże znaczenie przy wyborze docelowego miejsca wyjazdu. Tłumaczy to również duży odsetek respondentów, którzy spędzają nad zbiornikiem maksymalnie kilka godzin. Ponadto aż 45% badanych deklarowało, że było na tym terenie już kilka razy, a 21% odwiedza ten obszar regularnie (Ryc. 5).

Ryc. 4. Czynniki decydujące o wyborze miejsca na wypoczynek

Figure 4. Factors deciding about the choice of place for vacation/holidays

Ryc. 5. Częstość przyjazdów

Figure 5. Frequency of arrivals

Odmierna sytuacja jest nad zbiornikiem Solina. Ponad połowa (53,2%) ankietowanych była w tym miejscu po raz pierwszy. Respondenci pochodzą z różnych części kraju.

Podsumowując, należy stwierdzić, że charakterystyczne cechy ruchu turystycznego wokół zbiornika Solińskiego to: stosunkowo długi czas pobytu (minimum kilka dni), korzystanie przede wszystkim z kwater prywatnych i agroturystycznych oraz z hoteli i pensjonatów, wykorzystanie samochodu jako środka lokomocji, duże znaczenie atrakcyjności środowiska przyrodniczego jako motywu przyjazdu oraz zróżnicowane pochodzenie turystów (różne części kraju). Nad zbiornikiem Tresna natomiast ruch turystyczny charakteryzuje: duży udział odwiedzających jednodniowych oraz duży odsetek turystów z sąsiednich regionów. Obok walorów środowiska przyrodniczego, bliskość miejsca zamieszkania była głównym motywem wyjazdu. Dominowało wykorzystywanie campingów i domków letniskowych oraz samochodu jako środka transportu.

Literatura:

- Gaworecki W.W., 2007, *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Gołembski G., 2002, *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.
- Kowalczyk A., 2001, *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- www.imgw.pl/internet/ortkz/index.html - Ośrodek Technicznej Kontroli Zapór (data dostępu 20.09.2007).
- www.stat.gov.pl (data dostępu 20.09.2007).
- Zwoliński A., 1992, *Ocena walorów turystyczno-rekreacyjnych sztucznych zbiorników (na przykładzie zbiorników nizinnych)*, Instytut Turystyki, Warszawa.

Tourism characteristics of selected reservoir areas in Poland

Summary

The article is divided into two parts. In the first part, a list of selected definitions and classifications of tourist activity is presented. A. Kowalczyk (2001) asserts that tourist activity is a spatial movement of people who are willing to temporarily change their place of stay, their environment or rhythm of life. The cause of the journey is an important issue in the understanding of tourists' behavior. W. W. Gaworecki (2007) broke down tourism based on the aim of the journey into the following categories: rest, cultural, sports, social, and related to economics and politics.

The latter reasons illustrate the characteristics of tourist activity in selected reservoir areas in Poland (Solina and Tresna). They also reflect the results of a self-conducted survey, carried out in July of 2006, of tourists visiting the mentioned reservoir areas.

The characteristic features of tourist activity in the Solina Reservoir area are: a relatively long time of stay (a minimum of a few days), private homes, agritourism farms, hotels, and guesthouses, cars used as a means of transportation, the significance of the natural environment being a cause for the visit, and tourists from all parts of the country.

On the other hand, tourism in the Tresna Reservoir area is characterized by: large numbers of one-day tourists, a high percentage of tourists from neighboring regions, the tourists' ability to stay close to a natural environment (one of the main reasons for coming), the use of campgrounds and holiday cottages, and the use of cars as means of transportation.

Katarzyna Duda-Gromada
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 30
00-927 Warszawa
e-mail: duda@wv.edu.pl

